

LIETUVOS PSICHOLOGŲ SĄJUNGA

Lietuvos Respublikos Seimo nariams

2023-11-06 Nr. 2023/IR204

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMO NR. IX-1067 4 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos psichologų sąjunga (toliau LPS), susipažinusi su Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (toliau – Įstatymas) NR. IX-1067 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu, pritaria projekte numatytais pataisais.

Vienas iš LPS tikslų - rūpintis visuomenės gerove, siekiant mažinti socialinę atskirtį bei gerinant psichikos sveikatą ir vykdant socialinių ir psichologinių problemų prevenciją. Siekdami mažinti LGBTQIA+ bendruomenės atskirtį bei kurti saugesnę ir sveikesnę aplinką LGBTQIA+ bendruomenės nariams, kreipiamės į Jus dėl Įstatymo pakeitimo. Manome, kad Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktą, numatantis, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama viešoji informacija, „kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata“ yra žalingas.

Šis punktas sudaro prielaidas rasti iniciatyvoms, kurios diskriminuoja LGBTQIA+ asmenis (ypač nepilnamečius) bei jų šeimas. Ši įstatymo nuostata jau šiandien, LPS žiniomis, yra naudojama tam, kad būtų pateisinamos homofobiškos veiklos ir iniciatyvos mokyklose ar kitose ugdymo aplinkose, pavyzdžiui, pavienių politikų iniciatyvos savivaldybėse patvirtinti deklaraciją „Dėl genderizmo propagandos ir LGBT ideologijos sustabdymo savivaldybėse“ arba mokyklose vykstantis aktyvus dalies tėvų priešinimasis pokalbiams apie įvairios seksualinės orientacijos mokinius ir/ar vienalytes šeimas.

Vadovaujantis [FRA](#) (2020) tyrimu, LGBTQIA+ temos Lietuvos mokyklose arba apskrityse nebuvo aptariamoms (65 proc. respondentų), arba buvo aptariamoms negatyviai (19 proc. respondentų). Tokia LGBTQIA+ temų ir asmenų stigmatizacija gali kelti nesaugumo, atstūmimo jausmus LGBTQIA+ jaunuoliams.

Ignoruojant arba nematant LGBTQIA+ temų, formuojasi palanki dirva plisti neatpažįstamoms ir nevaldomoms patyčioms lytiškumo pagrindu mokyklose. Anot [Hombat](#) (2018) tyrimo, nepakankamas mokyklos darbuotojų informuotumas yra svarbiausia priežastis, kodėl homofobinės ir transfobinės (HT) patyčios neatpažįstamos ir su jomis nekovoama mokyklose. Tyrime dalyvavę

tėvai nurodė, kad labai nedaug tėvų norėtų reaguoti į HT patyčias ir, pasiūlius ko nors imtis, iš kitų tėvų ir mokytojų tikriausiai būtų sulaukta pasipriešinimo. Be to, dalis tyrimo respondentų teigė, kad kartais mokytojai bijo reaguoti į LGBTQI temas arba jomis diskutuoti, nes nenori išprovokuoti neigiamos tėvų ar net mokyklos bendruomenės reakcijos.

LGL (2015) atliktos apklausos duomenimis, 79 proc. LGBT* mokinių per praėjusius metus patyrė patyčias dėl savo seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės. Tik 24 proc. mokinių dėl savo orientacijos jautėsi saugūs mokykloje. 76 proc. mokinių mano, kad su homofobija kovoti mokyklose padėtų lytiškumo ugdymas, o 62 proc. mano, kad ją mažintų ir kitos veiklos LGBT temomis*.

Šie duomenys rodo, kad LGBTQIA+ temos vis dar tebėra tabu, ypač mokyklose, o LGBTQIA+ vaikai ir jaunuoliai nesijaučia saugūs ir priimti. Vienalytėms šeimoms ne tik nėra vietos formaliojo švietimo turinyje, bet ir, vadovaujantis Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktu, atimamos potencialios galimybės apie jas kalbėti, jas matyti ir jas legitimuoti. Tiek mokyklose, tiek visuomenėje apskritai mes turime dėti pastangas, kad visi/os ir visokie/ios vaikai ir jaunuoliai bei jų šeimos jaustųsi priimti/os, gerbiami/os bei saugūs/ios. Saugumą mažina viešumoje toleruojamos patyčios ir smurtas, vaikų, jaunuolių ar jų šeimų atstūmimas, jų poreikių nepripažinimas, diskriminacija įvairiais pagrindais. LGBTQIA+ vaikai, jaunuoliai ir jų šeimos dėl šių priežasčių gali jaustis itin pažeidžiami/os, todėl mes privalome ugdytis pagarbos įvairovei nuostatas, kad LGBTQIA+ asmenys ir jų šeimos (taip pat ir visi kiti) jaustųsi saugūs/ios ir priimti/os. Tam reikia bendruomenės pastangų, noro kalbėtis ir saugių sąlygų pokalbiams LGBTQIA+ temomis su vaikais ir jaunuoliais.

Galiojantis Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktas individualiais atvejais gali būti naudojamas kaip teisinis pagrindas diskriminuoti LGBTQIA+ vaikus ar jaunuolius formaliajame ar neformaliajame švietime. Žvelgiant sistemiškai, ši teisinė norma yra institucinės diskriminacijos prieš LGBT asmenis požymis. APA (2021) nurodo, kad LGBT bendruomenės ekskliuzija paremta politika turi pasekmes LGBT bendruomenei - neigiamai veikia LGBT bendruomenės psichologinę sveikatą, pavyzdžiui, yra susijusi su didesne rizika patirti nuotaikos sutrikimus, piktnaudžiavimą alkoholiu ir generalizuotą nerimo sutrikimą. Be to, pastebėta, kad aplinkoje, kurioje yra mažiau heteroseksistinių įstatymų, seksualinių mažumų jaunuoliai turi aukštesnę savivertę.

Be to, primename, kad LR Konstitucinio teismo 2019-01-11 nutarime išaiškinta, kad “konstitucinė šeimos samprata yra neutrali lyties požiūriu”. Taip pat LR Konstitucinis teismas 2011-09-28 nutarime yra konstatavęs, kad “<...> konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu priimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimai esminės reikšmės neturi”. Manome, kad teisės aktai (šiuo atveju - aptariamas Įstatymas) neturi prieštarauti LR Konstitucijai ir turi nepalikti erdvės interpretacijoms, kurios leistų diskriminuoti homoseksualius asmenis ir/ar vienalytes šeimas.

Psichologo profesija įpareigoja ne tik padėti konkrečiam klientui, bet taip pat matyti struktūrines stigas, veikiančias klientų savijautą, bei į jas reaguoti, siekiant pozityvaus socialinio pokyčio.

Lietuvos
psichologų
sajunga

Lietuvos psichologų sąjunga pasisako už Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pataisas, kuriomis būtų naikinamas diskriminacinis 4 straipsnio 2 dalies 16 punktą. Manome, kad tai yra nedidelis žingsnis link įtrauktesnės ir saugesnės visuomenės LGBTQIA+ vaikams ir paaugliams.

Lietuvos psichologų sąjungos Valdyba